

A KONTEXTUSÁBA SZÓTT HÁZ

Bazaltbor Borászat, Badacsony

Ház és hegy tektonikus kapcsolatban

Pinceépítészet

A rendszerváltást követő években a szocialista nagyüzemi bortermelés romjain megjelentek a minőségi kistermelői pincészetek. A borászok hamar felismerték, hogy a páratlan fekvésű termőterületek a szőlőtermesztés mellett a kóstolást is szolgálhatják. A borvidékek táji adottságai vonzzák a borkedvelőket, akik előszeretettel keresik fel egy-egy túra alkalmával a környék pincéit. A borturizmus az utóbbi öt-tíz évben önálló iparágga fejlődött. Ezzel együtt a borászat funkciója is megváltozott: az üzemszerű termelés mellett a vendéglátást is biztosítani kellett.

A technológiai újítások mellett az első munkák komoly szerepet játszottak a borászatok építészeti definíálásában. A funkció jó terepnek bizonyult az elmúlt tizenöt évet meghatározó regionális szemléletű építészet kikísérletezésére. A kétezres éves szőlőkultúra és a bor gasztronómiában elfoglalt szakrális helye megkövetelte az emelkedett hangvételt. A pincéket, préházakat konkrét előképként használták fel, és csak finom gesztu-

sokkal szakadtak el a történeti formáktól. Jellemző volt a homlokzatok plasztikus kezelése, a kő- és téglaburkolatok szuggesztív használata.

A badacsonyi épület szakít a fent vázolt borászatok sorával, és más összefüggéseket keres a hellyel. Az épület alapvetésében, tömegében ezer szálon kötődik környezetéhez, ám mégis önálló, határozott állítást fogalmaz meg a korszerű borászatról mint üzemről. Az ehhez hasonló gondolatok az osztrák Burgenlandban keresendők, ahol az elmúlt húsz év sikertörténeteként a semmiből teremtettek világszínvonalú borvidéket. A marketinghez nagyban hozzájárult a burgenlandi kortárs építészet funkcionalista, technokrata szemlélete is.

Bizalmi helyzet

Laposa József bortermelő elismert alakja a badacsonyi közéletnek. Tájépítészként viszonylag korán felismerte, hogy minőségi borfeldolgozás kell a balatoni tanúhegyekre. Amikor fiával és egy beruházóval közösen üzemük korszerűsítése és fejlesztése mellett döntöttek,

Alkonyatkor

Az épület lávafolyamként fut le a hegyoldalról

Az archetipikus bütüforma karakteres megjelenést ad

Építész: Kis Péter, Molnár Bea

A frissen elkészült badacsonyi Bazaltbor Pincészetnek viharos nyara volt: a szakma méltatta, a lakosság támadta és még a napi sajtó célkeresztjében is feltűnt.

A következőkben azt a finom rétegződést szeretném feltárni, ami ezt a házat életre hívta és elhelyezi a természeti, az épített és a szellemi környezetben.

egyértelmű volt, hogy „jó építész akarnak megbízni”. A felkért tervezők munkáit ismerték, és megbíztak az általuk képviselt építészeti minőségben.

A Laposa család mintegy húsz hektáron termel a Somló, a Csobánc és a Szent György-hegy oldalában. Az ezredfordulóra már márkanévvé vált bazaltbor a termőhelyet tükröző jellegzetes minerális ízvilágának köszönheti sikerét. A Badacsony oldalában már befejezés előtt áll az adminisztrációs épület, és az egykori Ranolder-villa is hamarosan megújul. Az itt bemutatott új üzemépületet lent, a városból kivezető út mellett helyezték el. A tervezés egy kézben összpontosult, de mindegyik munka más-más módszerrel közelít feladatához.

Hegylábi lejtőn

A Balaton-felvidék tanúhegyei őszi időkre kalauzolnak minket. Négymillió évvel ezelőtt a tájat elöntő Pannontenger mélyén heves vulkanikus tevékenység indult meg. A földkéreg repedésein izzó láva ömlött a felszínre, majd a terület kiemelkedésével és szárazulattá válásával meg-

indult annak eróziós pusztulása is. A vulkanikus kőzetek keménységüknek és ellenállóságuknak köszönhetően megőrizték a lepusztult terület eredeti magasságát. A vulkanizmus során a kürtőben maradt bazalt kihűlt, és szabályos sokszög keresztmetszetű oszlopokban megszilárdult. A bazaltorgonák a talaj kopásával váltak láthatóvá.

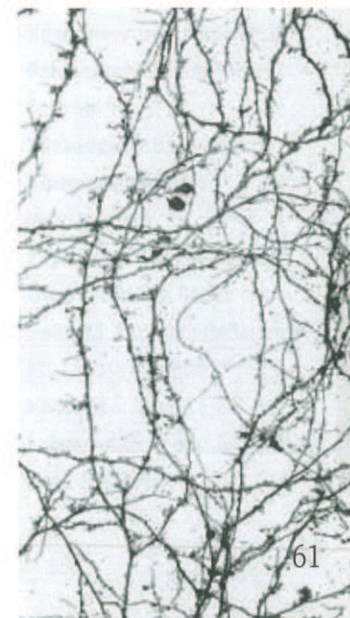
Badacsony páratlan helyzetét az őt körülölelő Balatonnak köszönheti. A hegy markáns formája és a víz jelenléte jól azonosíthatóvá teszi a területet. Már a római korban is virágzó szőlőkultúra működött a hegyoldalon. A hegylábi lejtőkön szétmorzsolódott vulkáni törmelék talaj és a kiegyensúlyozott mikroklíma kiváló körülményeket teremt a szőlőtermesztéshez. Ez a titka a híres Badacsonyi szürkebarátnak és az olaszrizlingnek.

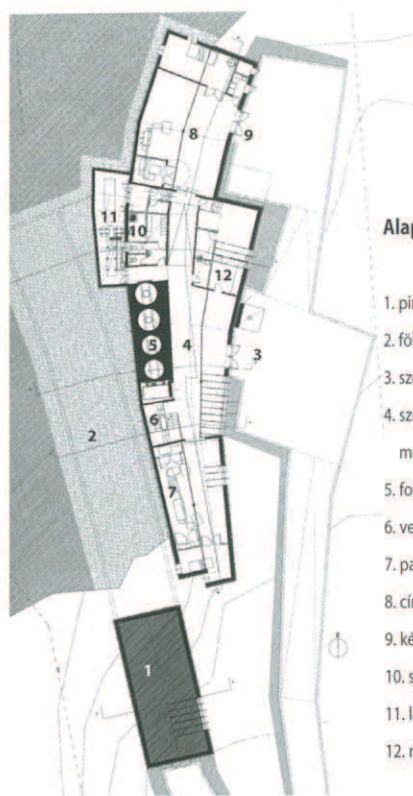
A település határában épített pincészet alap gondolatát a hegy tektonikája inspirálta. A fent szinte függőleges bazaltfal a hegy derekánál megtörik, és lankás lejtőként fut a Balatonba. Ez a lendület érezhető a terepvonalakat követő, megfolyó tömegformán. A megszilárdult bazalt

Indanyomat

A befuttatott fal mint előkép

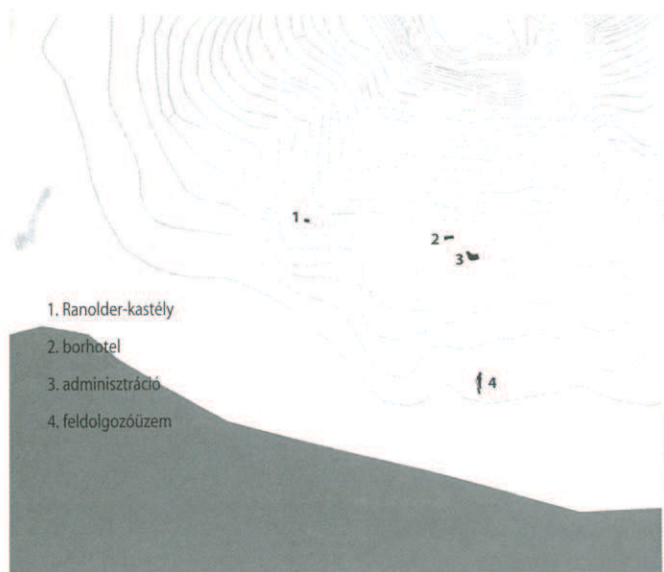
Alaprajz

1. pincelejárát
2. földalatti pinceszárny
3. szőlőfogadás
4. szőlőfeldolgozó manipulációs tér
5. fogadótartály, alatta mobilprés
6. vertikális közlekedőmag
7. palackozó
8. címkéző tároló
9. készárufeltöltés
10. szociális blokk
11. laboratórium
12. raktár

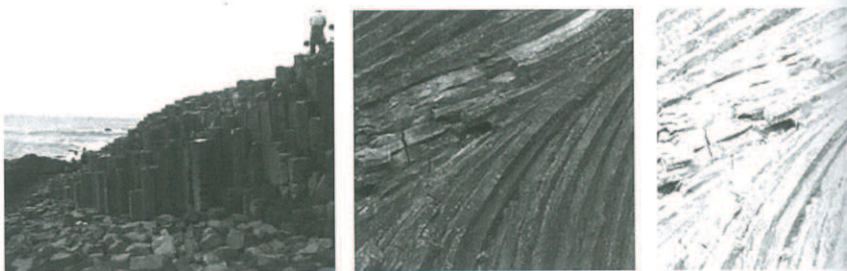
Helyszínrajz

1. telekhatár
2. feldolgozó
3. földalatti pince
4. látogatólejárát
5. 6 méteres oldalhatár
6. raktárhelyiség és hulladéktároló előtere
7. késztermék árufeltöltés
8. üzempépület

1. Ranolder-kastély
2. borhotel
3. adminisztráció
4. feldolgozóüzem

Bazalt analógiák

sokszög alapú hasábjai adták a párhuzamos egységekre bontott épület analógiáját. A geometriai modellből adódóan a homlokzatburkolat a tetőre is átfordul, a tömeg-elemek homogén hasábként nyerik el identitásukat. A táji karakter a ház logikájában is megjelenik.

Archetipikus forma

Az épített környezet rendkívül heterogén. Archaikus pincék, prés- és parasztházak keverednek az utóbbi évtizedek romantikázó nyaralóival és lakóházaival. Eközben nyaranta a kikötő és az állomás környékét olcsó kereskedelmi egységek, sátrak, reklámok lepik el. A hegyre felvezető út mentén kannás bort árusító óriási műhor-

dók és nádfedelű bódék sorakoznak. A település ősi kultúráját teljesen felemészti a növekvő turistainvázio.

A ház nem keres kapcsolatot ezzel a vegyességgel, absztrakt előképei egyedül a szőlőtáblák közt „világító”, fehérre meszelt pincék. Az átvett archetipikus bűtüforma jól azonosíthatóvá teszi az épületet. A telken egykoron vadszőlővel befuttatott parasztház és pajta állt, erre utal a burkolatba nyomott indamotívum. A huszonegy különböző elem kombinációjából előálló motívum egyedi, marketingelemként is értelmezhető karaktert ad a háznak. Az előre gyártott finombeton táblák folytatásaként a mintázat a nyílások előtti perforált fémlemezeket is befonja.

Termelés

A technológiai követelmények meghatározták a tervezés folyamatát, amit az építész így fogalmazott: „A borkészítés racionális vonalát tematizáltuk.” Az épület két szárnya közül az egyik feldolgozást, a másik a tárolást szolgálja. A technológiai épületnek csak a felső szintje van terepszint felett, alsó két szintjét és a teljes pince-sort a föld mélyében alakították ki. A két szárnyat a felszín alatt kötötték össze, a pincének csak a vendégek

A már elkészült Borhotel Kis Péter, Molnár Bea és Berzsák Zoltán munkája

számára is nyitott bejárata emelkedik a terepszint fölé.

A technológiai út és a térszervezés a terroir bor kívánalmainak megfelelően gravitációs rendszerrel működik. A terek és a funkciók vertikális és horizontális értelemben a termelés sorrendjében követik egymást. A leszűretelt szőlő a terepszinten érkezik az épületbe, ahol először a vibrációs válogatóasztalra teszik. Ezt követi a manuális válogatás, majd a bogyózó, ahonnan hosszabb rövidebb ideig áztató tartályba kerül. Egy szinttel lejjebb egy térbe függesztett hídon mozgó présszel nyerik ki a mustot, amit végül a legalsó szinten ülepítenek és az erjesztenek. Később a hordókból szivattyúval szállítják a bort a földszinten található palackozóba és címkézőbe, végül négy különböző tárolóban érlelik tovább az italokat.

A korszerű, fémtartályos technológiával összhangban tiszta, világos téralakítás jellemzi a házat. Az ipari hangulatot erősíti a belső tér egyszerűsége; a látszóbeton falakra szerelt elemek rozsdamentes acélból készültek. Az üzem tisztántartását az epoxygyanta padlóba sülyesztett résösszefolyó rendszer segíti. A vertikális közlekedést és szállítást megoldó központi tér áttekinthető, a födémkivágásokkal a természetes fény a pincésintre is leszűrődik. A legmélyebb, donga keresztmetszetű pince-szárnyban átlósan rakott, szövetszerű téglaburkolat került a vasbeton héjra.

Közösség

A ház absztrakt kontextusához hozzátartozik az őt értelmező, belőle továbbépülő szakmai és társadalmi környezet is. Hamar bekerült a köztudatba, hazai és külföldi fórumokon egyaránt megjelent. Az épület fontos mérőföldkő a hazai borászatok sorában, ugyanakkor azokhoz a külföldi példákhoz is közel áll, melyek felülettel és ornamentikával kísérleteztek az utóbbi években. Közülük is úttörőnek számít a Herzog de Meuron iroda munkássága. A badacsonyi pincészet megkérdőjelezhetetlen lokalitása mellett a globális építészeti eredményeit is továbbfejleszti.

A markáns megjelenés a helyi értékvédők nemtetszését váltotta ki, tiltakozásuk a napi sajtót is bejárta. Az általuk kívánatosnak vélt karakter és a megépült ház közti feszültség leginkább a korszerűség értelmezéséről szól. Az időbeli mélység a jelen és jövő rétegeit is feltételezi. Ha nem tudjuk civilizációnkkal összhangban to-

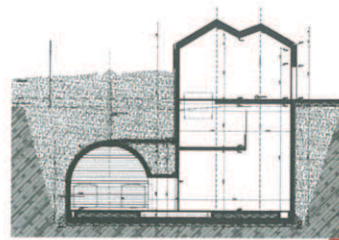

A táj mintázata követi a ház színvilágát

vábbszőni egy település kontextusát, az könnyen kiüresedhet, és olcsó turisztikai látványossággá silányulhat.

A lokális közösség elutasító véleménye rávilágít a ház sokrétű, intellektuális gondolatiságából fakadó nehézségeire. A formát adó geometriai modell egyaránt táplálkozik természeti és épített analógiákból. Ezt az összetett rendszert másodlagos ornamentikaként vonja be az indamotívum. Az absztrakt transzformációk egy urbánus kultúrát feltételeznek. Bár a borászat szerves kapcsolatban áll a vidék rétegződésével, a mai Balatonpartot már mint urbanizált tájat értelmezi.

Wettstein Domonkos

Metszet

Az indamotívum az üvegezett felületeket is beszövi

Építész: Kis Péter, Molnár Bea (Kis Péter Építésműterme Kft.)

Építész munkatársak:

Bun Zoltán, Erdélyi Róbert, Hóna Orsolya, Romvári Péter, Varga Anikó

Tartószerkezet: Markovits Péter

Épületgépészet: Oltvai András, Oltvai Tamás

Épületvillamosság: Sax Dezső

Bortechnológus: Kovács András, Lovassy György

Tájépítész: Bogner Zsuzsa

Közműtervezés: Kádár László

Felvonóterv: Balázs Róbert, Tóth Miklós

Tűzvédelem: Báder György

Környezetvédelem:

Weiner László

Zajvédelem: Kiss-Leizer Géza

Úttervezés: Kiss Balázs

Építető: Bazaltbor-Badacsony Kft. Laposa Pincészet

Kivitelező: Market Építő Zrt.

Lebonyolító: Spányi és Jakab Kft.

Fotó: Batár Zsolt